

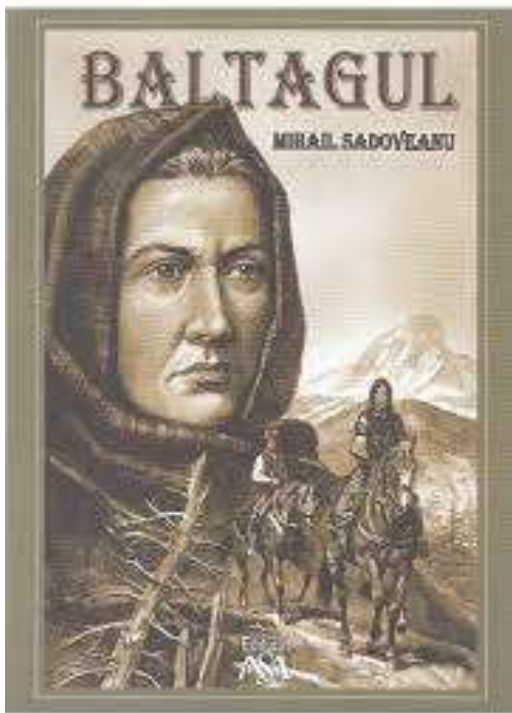

MODELE EPICE ÎN LITERATURA ROMÂNĂ INTERBELICĂ

PREGĂTIRE PENTRU BACALAUREAT

Prof. Camelia DINU

Baltagul – prezentarea romanului

Scris în 1930, romanul „Baltagul” ilustrează, în literatura interbelică, o formulă narativă originală în care se îmbină aspectul realist și cel mitic. **Perspectiva narativă obiectivă, caracterul monografic, prezentarea veridică a satului de munteni de pe Valea Tarcăului sunt trăsături care susțin caracterul realist al romanului.** În același timp, „Baltagul” este și un roman mitic și simbolic, în care există un scenariu inițiativ în căutarea adevărului și restabilirea echilibrului lumii.

Cartea relevă o viziune originală asupra lumii, fiind un amestec de roman realist, cu intrigă polițistă (căutarea ucigașilor lui Lipan), și narațiune arhetipală, mitică, inspirată din mitul pastoral al „Mioriței”, întrucât pretextul epic este preluat din baladă: doi ciobani îlucid pe al treilea pentru a-i lua averea.

Construcția subiectului pune în evidență cele două planuri compoziționale. **Planul realist** al romanului prezintă viața păstorilor de pe Valea Tarcăului, având în prim-plan căutarea și pedepsirea ucigașilor lui Nechifor Lipan. Însoțită de fiul ei Gheorghită, Vitoria Lipan reconstituie drumul parcurs de soțul ei și evenimentele care au dus la moartea violentă a acestuia, cu scopul de a-i identifica pe criminali și de a face dreptate. **Planul mitic și simbolic** relevă o concepție bazată pe credințe și superstiții, fiind anticipat de motto-ul romanului (versurile din „Miorița”) și de legenda despre munteni, care deschide romanul, ca un prolog. De asemenea, în plan simbolic, drumul devine o călătorie inițiativă, o veritabilă cunoaștere de sine și, simultan, o cunoaștere a lumii. Vitoria părăsește pentru prima oară satul și descoperă o lume nouă, iar Gheorghită parcurge, alături de mama sa, un drum al maturizării. **Din acest punct de vedere, „Baltagul” este**

un Bildungsroman, un roman inițiativ, în care tema principală devine căutarea, iar drumul nu este altceva decât o reinterpretare a motivului mitologic al labirintului.

Temele romanului sunt viața pastorală, iubirea, familia, moartea, păstrarea datinilor, căutarea adevărului. **Titlul** este și el sugestiv, intrucât face referire la ambele planuri narrative (realist și mitic): baltagul este arma cu care a fost ucis Nechifor Lipan, dar și un obiect simbolic, al oficerii riturilor. Vitoria sfințește baltagul lui Gheorghită deoarece știe că acest obiect trebuie să înfăptuiască dreptatea și astfel să restabilească echilibrul.

Compoziția romanului este clasică: acțiunea se desfășoară cronologic, linear și gradat, prin tehnica narativă a înlănțuirii, cu inserția unor episoade retrospective. În cele șaisprezece capitole, se urmărește un singur fir epic: drumul parcurs de Vitoria și de fiul său în căutarea lui Nechifor Lipan. **Perspectiva narativă** este obiectivă, omniscientă, cu focalizare zero, iar narațiunea, heterodiegetică.

Incipitul clasic rezumă o legendă cosmologică prin care se face un portret colectiv al muntenilor și se introduce personajul absent al cărții, Nechifor Lipan. Expozițiunea amplă prezintă timpul și spațiul acțiunii, precum și personajul principal. Vitoria Lipan își așteaptă soțul, plecat de 73 de zile la Dorna, să cumpere oi. Îngrijorată de absența lui îndelungată, femeia bănuiește că soțului ei este mort, deși Maranda, vrăjitoarea satului, o încredințează că Nechifor petrece cu o altă femeie. Cunoscându-și soțul, Vitoria se lasă călăuzită de vise și de „semne” și hotărăște să plece în căutarea acestuia, împreună cu fiul ei, Gheorghită.

O secvență relevantă, care pune în evidență tematica și concepția scriitorului despre lumea evocată, o reprezintă pregătirile Vitoriei înainte de a porni la drum. Munteanca împlinește un ritual al purificării sufletești: ține post negru 12 vineri, face un drum la mănăstirea Bistrița, se roagă și face danii. Apoi pune rânduială în gospodărie, o lasă pe fiica ei Minodora în grija maicilor și îi comandă lui Gheorghită un baltag. Gesturile ei sunt ritualice, punând în evidență mentalitatea arhaică a lumii păstorilor, în antiteză cu lumea târgurilor și a hanurilor, atinsă de răutatea oamenilor.

Călătoria începe odată cu topirea zăpezilor și urmează „semnele” naturii. Cei doi refac drumul pe care îl străbătuse și Nechifor Lipan și întâlnesc un alai de botez și unul de nuntă, secvențe narrative ce sugerează, în plan simbolic, etape ale existenței umane, pregătind parcă scena finală, a praznicului de înmormântare.

Ajungând la Vatra Dornei, munteanca află că Nechifor cumpărase 300 de oi și că vânduse 100 unor ciobani pe nume Calistrat Bogza și Ilie Cuțui, cu care își continuase drumul spre munte. Aflând că la Suha ajunseseră numai doi dintre cei trei ciobani, înțelege că soțul ei a fost ucis între Sabasa și Suha. Cu răbdare și inteligență, femeia se informează despre tovarășii de drum ai lui Nechifor și pune în scenă o confruntare a celor doi ciobani, pe care îi acuză indirect, în așa fel ca ei să devină principalii suspecți pentru autorități.

Punctul culminant al acțiunii îl reprezintă găsirea osemintelor lui Nechifor, cu ajutorul câinelui acestuia, Lupu. Vitoria îndeplinește datinile și organizează un praznic în timpul căruia îi demască pe criminali în fața autorităților. În **scena praznicului**, munteanca își dovedește din nou inteligența și îi domină psihologic pe criminali, îl face pe Bogza să-și piarda cumpătul și conduce discuția spre deznodământul dorit, reconstituind crima cu exactitate. Cuvintele și atitudinea ei denotă inteligență, luciditate și forță morală. La îndemnul său, Gheorghită îl lovește pe Bogza cu baltagul, iar acesta mărturisește crima înainte de a muri. Așadar, **finalul** romanului cuprinde gestul justițiar prin care munteanca răzbună moartea soțului ei. Moartea asasinului restabilește echilibrul și ordinea lucrurilor, așa că mama și fiul se pot întoarce la existența lor obișnuită, de oieri de pe Valea Tarcăului.

În concluzie, „Baltagul” este un roman complex, cu o structură polimorfă, în care se îmbină perspectiva realistă și cea mitică-simbolică asupra existenței umane. Pentru E. Lovinescu, „Baltagul” este „reconstituire a Mioriței”, pentru G. Călinescu, un „roman antropologic și polițist”, iar pentru Nicolae Manolescu este un roman realist-obiectiv, intriga din balada populară fiind doar un pretext epic, pe care Sadoveanu îl demitizează, prezentându-l în mod realist.

Enigma Otiliei ,
de George Călinescu

Romanul „*Enigma Otiliei*”, scris de George Călinescu, ilustrează, în literatura română interbelică, **formula estetică a romanului realist-obiectiv, balzacian.**

În primul rând, „*Enigma Otiliei*” este un roman realist întrucât reflectă veridic societatea bucureșteană de la începutul secolului al XX-lea. În cele 20 de capitole, subiectul urmărește, pe mai multe planuri narrative, conflictele și destinul unor personaje ce ilustrează o tipologie variată : mos Costache – avarul simpatic, Aglae Tulea - „baba absolută, fără cusur în rău”, cum o numeste studentul Weisman, Aurica – fata batrână, Titi – retardatul, Simion – nebunul, Pascalopol – protectorul galant, Olimpia – femeia ratată, Felix – tânărul ambicios, Georgeta – curtezana, Stănică Ratiu – demagogul. Aceste tipologii, subsumate unor trăsături dominante de caracter, ilustrează categorii umane, fără a-și pierde totuși individualitatea. Spre deosebire de tipologiile clasice, personajele tipice din romanele realiste nu sunt schematice, datorită determinismului social și aspectelor particulare, psihologice, integrate în construcția personajelor.

Singurul personaj care nu poate fi încadrat într-o tipologie este Otilia. S-a remarcat modernitatea acestui personaj construit prin tehnica poliedrului : văzută prin prisma celorlalte personaje, imaginea Otiliei se recompune din mai multe perspective. Otilia este „fe- fetita ” lui mos Costache, este tânăra „admirabilă, superioară” de care se îndrăgosteste Felix, este femeia capricioasă pentru Pascalopol, „o dezmațată”, pentru Aglae, o rivală pentru Aurica, o „fată desteaptă” în ochii lui Stănică Rațiu.

În al doilea rând, creația lui G. Călinescu se încadrează în **formula romanului realist-obiectiv prin metoda narativă** : are o compoziție echibrată și simetrică, naratiune auctorială, perspectivă narativă obiectivă și narator omniscient și omniprezent. În plus, **tema moștenirii, tehnica detaliului semnificativ și tipologiile personajelor au determinat critica literară să observe „balzacianismul” romanului „Enigma Otiliei”**.

Actiunea începe, în manieră balzaciană, cu **precizarea exactă a timpului și a spațiului**. Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puțin timp înainte de ora zece, pe strada Antim își face apariția un tânăr de vreo 19 ani, Felix Sima. Acesta vine în București pentru a studia medicina, urmând să locuiască în casa unchiului său, Costache Giurgiuveanu, devenit tutorele său după moartea părinților.

Incipitul romanului surprinde caracteristicile arhitectonice ale străzii și ale casei lui Costache Giurgiuveanu. **Detaliile de arhitectură** sugerează imaginea unei lumi în declin : amestec de stiluri, ornamente din materiale ieftine, ferestre murdare, grilajul și poarta ce stau să cadă etc.

Aceeași **tehnică a detaliului semnificativ** este folosită și în descrierea fizionomiilor personajelor, sugerându-se, chiar din **prima scenă**, trăsăturile lor de caracter și conflictele latente provocate de lupta pentru moștenirea averii lui Costache Giurgiuveanu. Personajele sunt grupate în jurul unei mese de joc, iar Otilia îl prezintă pe Felix celor prezenți. Cu minuțiozitate, romancierul oferă detalii semnificative despre mediul ambiant și apoi despre fizionomiile personajelor. De pildă, detaliile fizionomice ale Aglaei Tulea sugerează răutatea personajului : buze „subțiri, acre”, ochii „bulbucăți ca și aceia ai bătrânului”. Tehnica este cinematografică : scena este prezentată parcă din perspectiva unei camere mobile, urmărind reacțiile personajelor. Romancierul folosește tehnica numită comportamentism pentru a-și caracteriza personajele prin reacțiile pe care le au. De exemplu, Aglae ridică privirea și îl examinează pe Felix, întinzându-i mâna „cu demnitate”, spre a fi sărutată. I se adresează pe un ton „arțăgos”, apoi vorbește cu vulgaritate despre „mă-sa”, intimidându-l pe tânăr. Pentru Aglae, Felix este un intrus, un potențial pretendent la moștenirea lui Costache, de aceea nu ezită să-l jignească ; întreabă la cine va sta „băiatul” și concluzionează : „N-am știut : faci azil de orfani.” Aflând că Felix are venitul lui, continuă implacabil : „Atuncea faceți pensiuine. (...) O să aibă Otilia cu cine se distra, ce zici, Pascalopol?” În câteva replici, Aglae reușește să jignească mai multe persoane cu aluziile ei vulgare, demonstrând că este „baba absolută, fără cusur în rău”, așa cum o numește un alt personaj, studentul Weissmann.

Tema balzaciana a moștenirii generează **conflictul principal** și implică două familii : pe de o parte se află Costache Giurgiuveanu, Felix și Otilia, iar de cealaltă parte, clanul Tulea, condus de Aglae, sora lui Costache, și format din copiii acesteia (Titi, Aurica și Olimpia), sotul Simion și ginerele Stănică Rațiu. Deși o iubește pe Otilia, pe care o crescuse de mică, mos Costache amână mereu să o

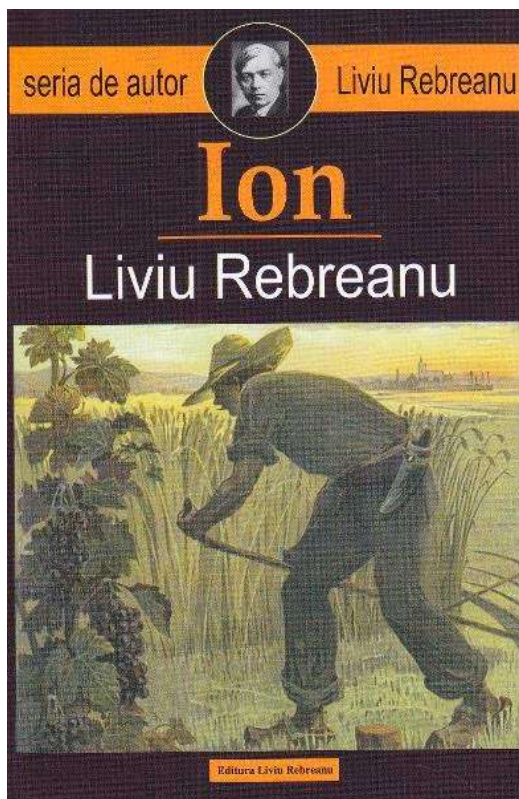
înfiere. După un al doilea atac de apoplexie, bătrânul moare, în timp ce Stănică Rațiu îi fură banii. Aglae moștenește averea fratelui său și astfel Otilia este obligată să plece.

Felix Sima, orfan și el ca Otilia, pătrunde în acest univers familial sfâșiat de lupta pentru avere și încearcă să nu se amestece, dar se îndrăgostește de Otilia și crede că ar putea să o salveze de meschinăria acestei lumi căsătorindu-se cu ea. Otilia îl alege însă pe Pascalopol, bărbatul matur și generos pe care îl cunoaște de mică, deoarece consideră că ar fi o piedică în calea carierei lui Felix. . Deși îl iubește, tânăra dispare misterios din viața lui Felix, lăsându-i un bilet în care îi sugerează că ar fi fost pentru el „o dragoste nepotrivită pentru marele lui viitor”.

Finalul, simetric cu incipitul, descrie casa lui Costache Giurgiuveanu după mai mulți ani, pustie și decadentă și conține o **secvență semnificativă pentru tematica romanului**. Plimbându-se după război pe strada Antim, Felix Sima îl reîntâlnește pe Pascalopol, prilej cu care află că, după ce a plecat la Paris, Otilia s-a căsătorit cu Pascalopol, dar, după câțiva ani, au divorțat și ea s-a recăsătorit cu un conte. Pascalopol mărturisește că s-a simțit obligat să îi redea libertatea și îi arată lui Felix o fotografie cu Otilia. Pentru Felix, femeia din fotografie este o străină care nu are nimic în comun cu tânăra de care fusese îndrăgostit.

Ultima secvență narativă a romanului prelungește iluzia realității dincolo de încheierea naratiunii și păstrează ambiguitatea personajului Otilia, care rămâne o enigmă pentru bărbații care au iubit-o.

În concluzie, „Enigma Otiliei” este un roman citadin, realist și obiectiv, scris în manieră balzaciană. G. Calinescu a optat pentru formula narativă balzaciană într-un moment în care romanul românesc, ca și cel european, se îndrepta spre psihologism și proustianism. A scris „Enigma Otiliei” cu intenția de a demonstra că „Tipul firesc de roman românesc este deocamdată acela obiectiv”.

ION, de Liviu Rebreanu – roman realist,
obiectiv

Apariția romanului „Ion” în 1920, după o perioadă de criză a romanului românesc, reprezintă un moment de referință în istoria acestei specii literare, fiind **prima construcție epică de mare amploare**.

„Ion” este un roman **realist-obiectiv**, o monografie a satului transilvănean de la începutul sec. al XX-lea, pe fundalul căreia se proiectează o dramă a pământului, dar și a iubirii.

Apartenența romanului la realismul obiectiv se observă, în primul rând, în intenția scriitorului de a crea o imagine veridică a satului transilvănean. Acțiunea este plasată în ținutul Năsăudului și prezintă destinul mai multor **personaje ce ilustrează diferite categorii sociale**: țărani, preotul, învățătorul, politicienii români, autoritățile austro-ungare etc. Ilustrând tipologia taranului, Ion este un **personaj tipic în împrejurări tipice, specific realismului**. Critica l-a asemănat cu țărani din romanele lui E. Zola, dar, prin dorința de parvenire, el poate fi încadrat și în tipologia arivistilor din romanele lui Stendhal, întrucât faptele sale sunt cauzate de dorința de a-și depăși condiția socială cu orice preț.

O altă trăsătură care demonstrează apartenența romanului la realismul obiectiv o reprezintă metoda narativă, respectiv relatarea faptelor din perspectivă narativă obiectivă, exterioară, cu focalizare zero, de către un narator impersonal, omniscient, care povestește la persoana a III-a.

Temele principale ale romanului - pasiunea țaranului pentru pământ și iubirea – sunt completate de alte câteva **teme secundare**, precum: familia, destinul, problema națională, condiția intelectualului român în Ardeal. De altfel,

titlurile celor două părți ale cărții anunță temele centrale și devin reperele simbolice între care evoluează protagonistul : „Glasul pamantului” și „Glasul iubirii”.

Prima secvență epică, hora din curtea văduvei lui Maxim Oprea, este reprezentativă pentru tematica romanului, întrucât prefigurează conflictele și este un pretext pentru a prezenta personajele, așezate în grupuri și ierarhii sociale. Fetele și flăcăii dansează cu pasiune Someșana, pe când fetele nepoftite la joc privesc cu invidie, iar mamele și babele stau deoparte și își admiră odraslele. În grupul bărbaților se remarcă primarul și alți câțiva fruntași ai satului, oameni înstăriți. Alexandru Glanetașu nu îndrăznește să intre în vorbă cu aceștia și stă „pe de lături, ca un câine la ușa bucătăriei”. Naratorul surprinde câteva detalii care sugerează stratificarea satului în funcție de avere și anticipează conflictul principal, de natură socială. Ion Pop al Glanetașului, protagonistul romanului, dansează cu Ana, fiica țăranului înstărit Vasile Baci. Este hotărât să scape de condiția umilă de „sărântoc” și renunță la Florica, fata de care era îndrăgostit, pentru Ana cea urâtă, dar bogată. Tatăl fetei nu este de acord, sperând ca Ana să se mărite cu George Bulbuc și îl jighește pe Ion în fața satului. Flăcăul răbufnește și este gata să îl lovească pe Vasile Baci, dar se abține și se răzbună mai târziu pe George, rivalul său. Scena evidențiază umilința pe care o simte Ion din pricina condiției sale sociale și justifică psihologic hotărârea sa de a face orice pentru a avea pământ. În consecință, Ion o seduce pe fată, dar nu se căsătorește cu ea decât după ce Vasile Baci promite să treacă pământurile pe numele lui.

Pasiunea pentru pământ este reflectată sugestiv în **secvența narativă în care Ion intră cu plugul** pe locul lui Simion Lungu, care fusese cândva al familiei sale, și fură o brazdă: „Inima îi tremura de bucurie că și-a mărit averea”. Pentru Ion, pământul nu este numai o realitate materială, ci devine o stihie a cărui glas „pătrundea năvalnic în sufletul flăcăului, ca o chemare, copleșindu-l”. Într-o scenă simbolică și ritualică, Ion îngenunchează și sărută pământul: „își coborî fruntea și-și lipi buzele cu voluptate de pământul ud. Și-n sărutarea aceasta grăbită simți un fior rece, amețitor.”

Una dintre particularitățile romanului este compoziția clasică, echilibrată, care respectă principiul simetriei incipitului cu finalul. De pildă, motivul drumului și al horei apar atât la început, cât și la final, **constructia sferică** a romanului simbolizând un ciclu existential închis. Imaginea drumului care duce în Pripas, crucea de la marginea satului, satul toropit de caldura, cele două case, a familiei Herdelea și a Glanetașilor, carciuna și locul unde se defășoară hora sunt prezentate cinematic, într-un **incipit clasic, descriptiv. Acțiunea se desfășoară cronologic**, faptele fiind plasate în satul Pripas, din tinutul Năsăudului. Satul are un nume simbolic, care poate sugera o viață trăită în pripă și fără rost. De altfel, crucea strambă, cu lemnul mâncat de carii și cu un Hristos de tinichea

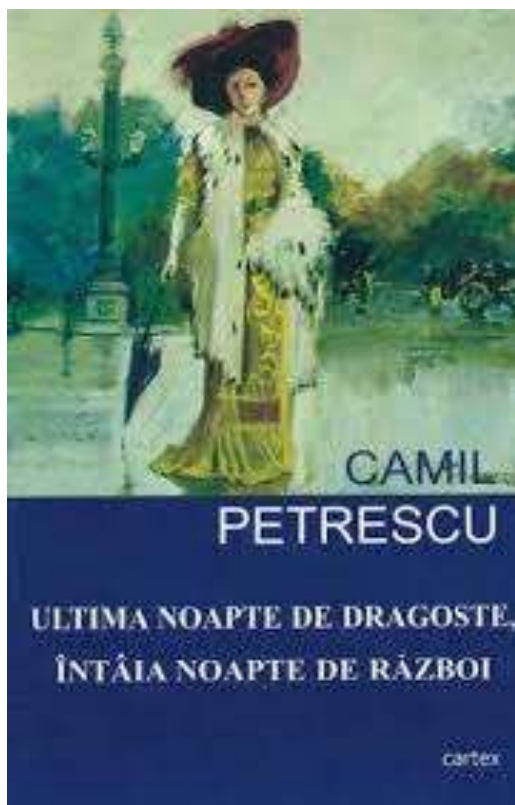
ruginită, pare ca anunță destinul tragic al unor oameni care nu mai respectă valorile morale.

De asemenea, construcția romanului pune în evidență două planuri epice care se derulează paralel și se intersectează într-o viziune realistă, monografică. Principalul fir narativ urmărește destinul lui Ion și al colectivității de țărani, iar cel de-al doilea ilustrează viața intelectualității, în special a familiei învățatorului Herdelea.

Conflictele sunt predominant exterioare, element caracteristic romanelor realist -obiective, dar acestea sunt dublate de conflicte psihologice și morale. Conflictul central din roman este lupta pentru pământ, deoarece posesiunea pământului conditionează respectul indivizilor, poziția în ierarhia satului. Acest conflict exterior este dublat de conflictul psihologic, între „glasul pământului” și „glasul iubirii”, care determină drama personajului principal. Protagonștii se căsătorește cu Ana pentru a obține pământul tatălui ei, dar abia după nuntă pare să înțeleagă că, odată cu pământurile, se căsătorise cu o femeie pe care nu o iubea. Simțindu-se păcălit de Vasile Baci, care nu își respectă promisiunea de a trece pământul pe numele lui Ion, acesta se poartă brutal cu Ana. După nașterea copilului, Ion obține de la socrul său înscrierea tuturor pământurilor pe numele lui, totuși relația cu Ana se înrăutățește, iar comportamentul său inuman o determină pe femeie să se sinucidă. Moartea Anei nu îi trezește remuscări, dimpotrivă, se simte eliberat. În timp ce Ion își ispășește pedeapsa în temnița pentru că furase două brazde din pământul lui Simion Lungu, copilul se îmbolnăvește, apoi moare. Simțindu-se eliberat de obligații, Ion se întoarce la Florica, devenită între timp soția lui George Bulbuc. Surprins de acesta în curtea sa, este ucis cu lovituri de săpă.

Cel de-al doilea plan epic prezintă, prin procedeul alternării, destinul familiei Herdelea, ilustrând condiția intelectualilor români în Ardealul ocupat de austro-ungari. Se urmărește conflictul dintre învățator și preotul Belciug, se descriu greutățile materiale prin care trece familia învățatorului, conflictul acestuia cu autoritățile austro-ungare, căsătoria Laurei Herdelea cu preotul George Pinte, procesul de maturizare a tânărului Titu Herdelea, suspendarea învățatorului din post și mutarea familiei la Armadia.. Acest al doilea plan narativ completează monografia satului ardelean, într-o viziune realistă.

În concluzie, discursul narativ obiectiv pune în evidență o viziune realistă și obiectivă asupra lumii înfățișate în roman, evidentă în narațiunea heterodiegetică, plasarea acțiunii într-un timp și spațiu veridic și în crearea unor personaje complexe, tipuri umane determinate social. Totodată, Rebreanu oferă cititorului o viziune monografică asupra satului ardelenesc, prezentând colectivitatea rurală, condiția țăranului, condiția intelectualului român, probleme sociale și naționale.

*ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE, ÎNTÂIA
NOAPTE DE RĂZBOI*

– roman modern, subiectiv și psihologic –

În plină dispută între tradiționaliști și moderniști, Camil Petrescu publică, în 1930, romanul „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”, care ilustrează formula romanului **modern, psihologic și subiectiv**. În eseu „Noua structura și opera lui Marcel Proust”, Camil Petrescu definește **particularitățile acestui tip de roman** prin câteva **caracteristici: perspectivă narativă subiectivă, timp subiectiv (memoria involuntară sau durată afectivă), autenticitate și stil „anticalofil”**.

„Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” este un **roman modern în primul rând prin tematică și prin tipologia personajului principal**, întrucât prezintă **drama de conștiință a unui intelectual**. În prim-plan nu se mai află **realitatea exterioară**, ca în romanul tradiționalist, ci **realitatea interioară, a conștiinței personajului principal**. Din acest punct de vedere, cartea este un **roman psihologic**, în care, prin rememorare și introspecție, se realizează **„monografia unui sentiment”** și se prezintă o **dramă cognitivă**.

În al doilea rând, romanul este modern prin formula narativă și principiile compoziționale. **Perspectiva narativă este subiectivă, faptele fiind relatate de către un personaj –narrator, Stefan Gheorghidiu, sub forma unei confesiuni la persoana I ce urmărește fluxul conștiinței acestuia**. Așadar, **narațiunea nu respectă principiul cronologic**. **Incipitul** romanului (capitolul I) îl prezintă pe protagonist pe front, cu puțin timp înainte de începerea Primului Război

Mondial. O discuție la popota ofiterilor îi declanșează memoria afectivă și îl face să rememoreze cei doi ani de căsnicie cu Ela. Episodul retrospectiv începe brusc, cu o frază ce deschide capitolul al II-lea și coincide cu intriga romanului: „Eram înșurat de doi ani și jumătate cu o colegă de la Universitate și bănuiam că mă înșală”. Din punct de vedere al **relațiilor temporale**, observăm existența a **două planuri temporale: timpul narării** (prezentul frontului) și **timpul narat** (trecutul în care se petrece povestea de iubire). Scriitorul utilizează **tehnici narative moderne**, precum **insertia și analepsa**, iar **timpul obiectiv** (cronologic) se împletește cu **timpul subiectiv, al rememorării**.

Titlul antitetic și simbolic dezvăluie cele două mari **teme – dragostea și războiul** – și anticipează **compoziția romanului**, care cuprinde două părți. Simbolul nopții din titlu prefigurează incertitudinea lăuntrică prin care trece personajul principal, drama sa consumându-se între ultima noapte de dragoste și prima noapte de război.

Prima parte reconstituie **experiența cunoașterii prin iubire**, fiind „monografia unui sentiment”. Student la filosofie, Ștefan Gheorghidiu se căsătorește cu Ela din dragoste. Moștenirea primită de la unchiul Tache modifică existența fericită a cuplului. Fiind bogați, cei doi frecventează o societate mondenă, artificială și frivolă, iar Gheorghidiu descoperă că soția sa este o ființă superficială, adaptată perfect în lumea mondenă. În schimb, el rămâne un inadapdat în lumea mediocră și meschină condusă de politicieni corupți și demagogi, precum Nae Gheorghidiu, ori de milionari analfabeți, precum Vasile Lumânăraru. Purtarea frivolă a soției sale și prezența în anturajul ei a unui „vag avocat”, numit G. (Grigoriade), unul din „dansatorii” grupului, îi provoacă incertitudini care declanșează o suferință devastatoare.

Episodul excursiei la Odobesti conține **semnele care anunță destrămarea cuplului**. Chiar de la plecare, Ștefan observă atenția deosebită pe care Ela o acordă domnului Grigoriade, întrucât schimbă de mai multe ori grupurile pentru a se asigura că domnul respectiv va călători cu ei în mașină. Pe drum, Ștefan are impresia că soția lui se sprijină de acest domn, iar la Odobesti, la masă, îi preferă compania, comandă amândoi clătite și Ela gustă din farfuria lui, cei doi comportându-se ca un veritabil cuplu. Jignit, Ștefan curtează și el o altă doamnă, dar suferă din gelozie, iar seara are loc prima ceartă serioasă între ei.

O altă secvență ilustrativă pentru evoluția conflictului este momentul în care, concentrat la Azuga, se întoarce într-o noapte pe neașteptate și nu își găsește sotia acasă. O caută toată noaptea pe la rude și pe la prieteni, iar Ela sosese în zori și refuză să îi dea vreo explicație. Divorțul pare inevitabil, dar, după o perioadă de despărțire, se împacă. Ela se mută la Câmpulung și, după o noapte de dragoste, încearcă să-l convingă să pună pe numele ei o parte din banii de la bancă, ca să-i asigure viitorul în cazul în care el ar fi murit pe front. Cinismul soției îl înfurie și îi redeșteaptă gelozia, mai ales că îl zărește în oraș pe G. Dorește să îi surprindă

împreună și să se răzbune, dar se întâlnește cu un superior și acesta îl ia mai mult cu forța la regiment, fiindcă se dăduse ordin ca toată lumea să fie în cazarmă a doua zi. Pe drum spre Dâmbovicioara, colonelul istorisește o întâmplare cu G., care îi confirmă bănuielile că Ela îl înșelase, așa că se hotărăște să dezerteze pentru a se întoarce la Câmpulung. În aceeași noapte se anunță intrarea României în război, iar Gheorghidiu primește misiunea de a ataca postul de grăniceri unguri.

Protagonistul trăiește o **dramă de conștiință**; suferința sa în iubire nu este provocată de gelozie, ci de **neputința de a trăi iubirea la modul absolut. Drama sa este provocată de ruptura dintre ideal și realitate, așa cum mărturisește** „...descopeream acum sub o madonă crezută autentică, originalul: un peisaj și un corp străin și vulgar”.

Partea a doua a romanului relatează experiența războiului, sub forma **unui jurnal de front** în care sunt consemnate revelațiile protagonistului și câteva episoade narrative concise: cucerirea Pietrei Craiului, luptele de pe Olt, marsul spre Sibiu, bombardamentul de la Săsăuș, batalia de la Rucăr. **Metoda jurnalului** conferă **autenticitate** romanului, mai ales că scriitorul folosește pagini din jurnalul său de front. Războiul nu are nimic eroic; oamenii sunt amenințați continuu de măcel, foamete și moarte, fiind conduși numai de „vointa oarbă de a trăi”. Războiul este o tragedie colectivă, „viziune de infern cu mormane de cadavre și cu torente de foc”.

Această experiență –limită redimensionează suferința din iubire, deoarece drama personală devine neînsemnată în comparație cu tragedia războiului. Rănit, Gheorghidiu se întoarce la București după zilele de spitalizare și citește un bilet anonim despre adulterul soției sale. Detasat, îi propune să divorțeze, lăsându-i absolut tot ce se află în casă, „tot trecutul”. Romanul are un **final modern, deschis**, sugerând că viața continuă, doar că protagonistul a obosit să mai sufere din pricina iubirii, așa că dragostea sa sfârșește în „oboseală și indiferență”.

Un element de compoziție semnificativ pentru acest roman este conflictul de natură psihologică, evidențiat prin **tehnici narrative specifice romanului de analiză psihologică: rememorarea, confesiunea, introspecția, fluxul conștiinței**. Protagonistul trăiește o dramă cognitivă provocată de ruptura dintre ideal și realitate, așa cum mărturisește: „descopeream acum sub o madonă crezută autentică, originalul: un peisaj și un corp străin și vulgar.”

Un alt element de compoziție relevant este perspectiva narativă subiectivă și unică a protagonistului. Astfel faptele sunt relatate numai din perspectiva lui Ștefan Gheorghidiu, un personaj tipic pentru întreaga operă a lui Camil Petrescu, reprezentând tipul intelectualului lucid, inadaptable superior care nu acceptă compromisuri. Prin rememorare, introspecție și confesiune, personajul-narator reconstituie experiențele care i-au marcat existența și ajunge la o

concluzie lucidă. Își dă seama că „o mare iubire este un proces de autosugestie” și că războiul, cu suferința pe care o provoacă, redimensionează drama iubirii.

În concluzie, romanul lui Camil Petrescu ilustrează o formulă narativă modernă, prin tematică, tehnici narative și tipologia personajului principal. În concepția scriitorului, singura realitate autentică este realitatea propriei conștiințe, de aceea este adeptul narațiunii homodiegetice, la persoana I, în care sunt importante dramele de conștiință ale unor personaje problematice.